

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Фондация
„Х&Д Жендър Перспективи“

www.hdgender.eu

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Доклад от проведени дълбочинни интервюта със специалисти от съдебен район - Димитровград

Проучване в рамките на проект „Гражданско участие за по-добра съдебна система“

Кристина Йорданова, Андриана Иванова
2018г.

Проект „Гражданско участие за по-добра съдебна система“ се финансира по Оперативна програма „Добро управление“ с договор за безвъзмездна финансова помощ с рег. № BG05SFOP001-3.003-0005-C01/14.09.2017г. на обща стойност 99427,10 лв, от които 84 513.03 лв европейско и 14 914.07 лв национално съфинансиране. www.eufunds.bg

Съдържание

Човешки ресурси в сектор „правосъдие“	2
Взаимодействие на институциите помежду им и с гражданите. Гражданско участие	10
Въпроси, специфични за съдебната система	15
Възстановително правосъдие и медиация	24

Човешки ресурси в сектор „правосъдие“

Изследването стартира с проучване на темата за нивото на образованието по право в България. Половината от интервюираните лица бяха на мнение, че трябва държавата да регулира образованието по право и да въведе квота за специалността, да премахне задочната форма на обучение. Според другата част от участниците в проучването, пазарът сам отсява качествените от некачествените юристи и не е нужно да се правят постъпки в тази посока. По отношение на стажовете на студентите по право, почти всички изразиха мнение, че много често се карат проформа. Според повечето респонденти сега регламентираната им продължителност от 6 месеца е достатъчна, по-скоро трябва да се обърне внимание на това студентите реално да преминават през стажа. Някои участници в интервютата споделиха, че когато те са били на стаж, съдиите, прокурорите, нотариусите и др. представители на съдебната система, при които е трябвало да стажуват са били много ангажирани и не са имали време да им обърнат внимание или да им разяснят в детайли в какво се изразява работата им. Затова даваха предложения във всяка една институция да се определи едно лице, което да обучава стажантите и което да е разтоварено от обичайната си работа за периода на обучение на студентите.

Повечето респонденти изразиха своята подкрепа за въвеждането на повече практически занимания за студентите по право независимо дали са под формата на „правни лаборатории“ или нещо друго.

Цялостната оценка за образованието по право не е особено висока. Голяма част от участниците в интервютата споделиха, че сега завършващите студенти нямат елементарни познания – не знаят как да попълнят една молба за издаване на свидетелство за съдимост или как да изготвят една искова молба до съда.

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от Димитровград по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

Част от проучването бе изследване на това доколко обученията в Националния институт по правосъдие /НИП/ са ефективни и отговарят ли на нуждите на магистратите. Всички респонденти, които бяха запознати с дейността на НИП се изказаха положително. Ето и част от коментарите:

„Те се стремят постоянно да правят анкети, с които да допитват в кои области има нужда да задълбочат обучението и да допълнят с нова тематика. Така, че да там се полагат много големи усилия, за да са актуални обученията. НИП доста успя да усъвремени обученията. Те следят кой административен ръководител е постъпил наскоро длъжност и спрямо нуждите му го обучават. Една от последните практики на НИП е, за да облекчи достъпа до такива обучения се прави на регионален принцип, което означава, че съдилищата Варненски и Великотърновския район ще се обучават не в София, както беше, а се търси база по – близо до тези съдилища.“

„НИП извършват текущи обучения на магистрати, както и първоначални обучения на младшите магистрати след назначаването им. Кое то първоначално обучение е девет месеца. Считам, че текущите обучения, на които съм присъствал са адекватни, доколкото и на нас ни изпращат искания с това какви теми биха могли да бъдат включени в това обучение. Аз съм присъствал на такива обучения: имат практическа стойност, много полезни и темите са добри.“

„Като цяло да. Но биха могли да дават възможност на желаещите, чрез онлайн платформа да дават предложения за следващи теми, в зависимост от интереса, който имат и да се провеждат обучения на темите, които са с най-висок рейтинг. А при случаите, когато има много желаещи за обучение по конкретна тема, а местата се изчерпат, нека се повтори темата за тези, които не успеят да участват в първото.“

Темата за нивото на подготовка на кадрите в сектор „правосъдие“ продължи с обсъждане на обученията за полицаите и разследващите полицаи. Тук абсолютно всички участници в допитването изразиха мнение, че полицаите и най-вече разследващите полицаи не получават нужната подготовка за работа – и първоначална и последваща, а това води и до некачествено разследване. Ето и кокретните коментари по темата:

„Разследващите полицаи са доста ограничени по отношение на обученията. Разследващите полицаи изземват функциите и ги предоставят на полицаи на терен за разпити на свидетели, огледи и т.н. Тези първоначални следствени действия, които се извършват се възлагат на полицая, а би трябвало да си ги вършат самите дознатели. Вменяваме на полицията много неща, а качеството на свършената работа е слабо.“

„Аз мисля, че в момента не са достатъчни от гледна точка на първоначално постъпващите. Би трябвало да има обучения както за младшите магистрати. Например когато едно лице е спечелило конкурс и е назначено за младши съдия или младши прокурор то

задължително преминава обучение в НИП от 9 месеца. Мисля, че такова обучение би следвало да има и за разследващите полицаи и полицаи. Особено е наложително преминаването им през обученията от гледна точка на това, че работещите са дори без висше образование или специалност право. За тях е още по наложително, защото както подчертах те извършват първоначалните действия по разследването, оглед на местопрошествие, претърсване и изземване, дори разпити на свидетели, които действия по разследването в някои случаи решават и делото. Един оглед ако не е извършен качествено и ако има пропуски след това се пропуква и цялото разследване. Не мога да кажа какви конкретно грешки се допускат. Възможно е да убегне от вниманието някакво доказателство, което не е извзето. Има случаи при които огледа на местопрошествието не е достатъчно обстоятелствен, за да може да се създаде ясна представа за картината.”

„Не. Категорично не са достатъчни. Непрекъснато трябва да се подобряват знанията, но не и на хартия. На хартия е написано прекрасно, но самото обучение се negliжира. От там идват и пропуските на последващ етап в съда и в прокуратурата. Полицейските служители нямат практическо обучение. Пускат се едни планове и се изпълняват, но само на хартия. Няма обучени хора. Щом служители/оперативни работници с около 15 годишен стаж допускат грешки при едно задържане, на които това им е работата. Това ме навежда на мисълта, че те нямат достатъчно добра подготовка. Те са добри като професионалисти, но допускат грешки при задържането, което е едно от най-щикотливите неща в процеса на едно разследване. Те извършвайки това нарушение, след това могат да търпят последствия.

Според мен трябва да има централизиран екип, който обикаля и обучава служителите или да има центрове, където тези служители на всеки 2 или 3 години да преминават двуседмичен курс на обучение с поставяне там на оценка на работата му и постигнатите резултати. Там в този център. Като тези центрове да са в непрекъсната връзка с ръководството, където да оказват методическа помощ на място на служителите. Моя опит показва, че когато на обученията присъстват различни представители на институции работата тръгва да върви на горе и на горе. Там представители на различни институции, специалисти, адвокати, полицаи с повече опит и стаж да решават различни казуси и всеки от своята гледна точка да каже кое е правилно или не и да се стигне до един модел, който е законен, за да не се допускат пропуски и грешки. Положителното на този вид обучения е, че ставаш все по-добър и се вижда надграждане и самите служители искат да се развият и да се издигнат. Ние не може да искаме да имаме качествено правосъдие, ако нямаме качествено досъдебно производство.”

„Няма практическо обучение и би било добре наистина да преминават през НИП, както обучават съдиите. Досъдебното производство е част от целия наказателен процес. Дознателя не е магистрат и той се подчинява на закона на МВР, за разлика от магистратите по ЗСВ. Само по себе си моята работа като дознател е първична. Аз събирам доказателствата и аз ако не ги събера както трябва /вярно е, че прокурора ми дава указания/, но аз съм на местопрестъплението. И ако нямаш тази подготовка. Всичко е хаус. Имаш хиляди началници. На ниво МВР, като започнеш от прекия ти началник /главния дознател/, до

*Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от
Димитровград по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея*

началник на криминална, началник на РУ, а в Областна дирекция, колко са преди да стигнеш до комисаря, не мога да ти кажа колко началници имаш ти по линия на МВР. В наказателния процес вече си подчинен и на прокурора. Много пъти стават разминавания между, това което ти казва прокурора и това което ти казват преките ти началници. Двама колеги са наказани, защото изпълняват нареждане на прокурор, а не са изпълнили разпореждане на прекия си началник. Бях адвокат и им спечелих делата. Това е кошмар. Нямах никакъв имунитет. Твоите грешки изпъкват винаги, защото твоята работа е първична.”

„Не съм се замислял до сега, но да те трябва да преминават през обучения в НИП и ще им бъде много полезно, защото сега се получава, така че полицаите учат тънкостите и получават практическите умения от по – старши полицаи, които може и да са заучили нещо погрешно.”

По време на проучването беше засегната и темата за обученията, свързани с практиката на ЕСПЧ. Голяма част от респондентите не припознаваха като необходимост служителите на МВР, ДАНС, агенция „Митници” и др. да преминават през подобни обучения. Според други всяко обучение е полезно за обучаваните и поради тази причина е добре да се провеждат обучения и за практиката на ЕСПЧ. Някои респонденти намираха и други аргументи в подкрепа на тези обучения:

„В държава, която толкова години е живяла тоталитарно и за ново мислене като демокрация е задължително преминаването през такива обучения. Защото на първо място трябва да бъдат правата на хората защитени. Срещу хора, които злоупотребяват с правата на хората, трябва да се отнасяме безкомпромисно. Аз също съм натрушавал правата на хората, но съм знаел на кого. И съм им казвал: не се сърди на мен, това е отговорът на тази система срещу твоите простотии.”

Гражданският наблюдател за Димитровград опита да събере повече информация и по темите за конкурсите в съдебната система, атестирането на магистратите, въведената методология за измерване на тежестта и натовареността, формирането на възнагражденията в съдебната система – на магистрати и административни служители. Повечето респонденти не бяха запознати с тези теми и се затрудняваха да изразят мнения. Все пак част от интервюираните имаха впечатления, а те са представени в следните коментари:

„Аз не мога да кажа дали има такива злоупотреби, тъй като конкурсите се извършват във ВСС т.е. не се извършват на местно ниво, за да има на местно ниво някакви злоупотреби или натиск. Според мен няма. Изпитите за назначаване и повишаване се извършват от конкурсни комисии. Те не се извършват еднолично от един човек, а винаги когато дадена дейност се извършва от колективен орган възможностите за злоупотреба се намаляват драстично.”

Фондация „Х&Д Джендър Перспективи“

„Атестационните комисии са към Окръжна прокуратура /Помощна атестационна комисия/, която след това дава резултатите на атестационната комисия към ВСС. Окръжна прокуратура ни атестира и изпращат резултатите в София, където могат да дадат на някои резултати по добра оценка на други по – лоша, в зависимост от техните критерии. След това самото атестиране се извършва от прокурорската колегия към ВСС.

Скоро атестации не са извършвани. Те се извършват периодично на пет години. Не мога да преценя дали трябва да бъдат по – чести. Атестациите са полезни доколкото дават някаква насока за професионалното развитие в даден аспект. Как се справяш със задачите, дали имаш нужда от ново обучение, дали има нужда от насоки.

Всяка година Окръжните прокуратури извършват проверки за дейността на районните прокуратури, за дейността на прокурорите, които проверяват и самите актове на прокурорите. Ако имат забележки те се отразяват. Периодично се извършват проверки на дейността на прокуратурата и от Инспектората към ВСС, където също проверяват актовете на прокурорите, което се извършва през няколко години.”

„Атестирането на съдебните служители е една практика, която има какво да се желае в нея. При нас атестирането е на всеки три години. Имаш право да бъдеш повишаван в ранг, което означава, че служителите с най – дълъг стаж вече са стигнали ранг първи. От тук нататък на този служител не може да бъде намален ранга. Няма как от тук нататък да направиш нищо с ранга. За мен е недостатък достигайки първи ранг да няма вариант да бъде намален. Трябва да има процедура и за обратното /да взимаш от ранга/. Може да се намали заплатата, ако оценката е ниска, но ранга не може да се пипа, което не ми се струва редно. Освен това новопостъпил служител, който се справя пъти по – добре с работата си няма как да го стимулираш, като повишаване на ранг, докато не мине три атестации например. А служител, който е в преклонна възраст и достигнал този ранг няма как да му намалиш и да уеднаквиш заплатите, въпреки че извършват еднаква дейност.”

„Доволен съм от атестирането, но не е обективно. Проведените атестации и изготвянето на индивидуални планове са по резултатни от комисията КАК.”

„Становището ми е, че е хубаво да има някаква проверка на работата на съдиите и да има някакъв измерител доколко се справят те с работата, която вършат. При атестирането в момента на практика се възлагат функциите на една помощна атестационна комисия, която е от по-горния съд. Определят ден, в който има съдебни заседания, на които влизат и гледат как се представя съдията. Това според мен е добре...т.е. те могат да придобият частична представа. Същия ден може да има някакви неточности допуснати в работата му, но на другия ден да е перфектен или обратното, така че от една извадка няма как да се направи цялостен извод, но да кажем поне, че атестацията не е само по документи. Друго е когато се говори със съдията и да видят той на практика как действа.

Атестирането на място го отчитам като положителна промяна, защото в един момент имаше варианти, при които атестирането беше само по документи, което няма как

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от Димитровград по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

да даде точна преценка. Например: утвърдена съдебна практика при определен тип дела. В един момент обаче практиката бива променена от по-горен съд и този съд, който е решил 10 или 15 еднотипни дела по един и същ начин при промяна на практиката от горе или от върховните съдилища да се окаже, че не е така. Например за електронни фишове за превишена скорост – отначало потвърждавахме всичко, след което се започна всичко да бъде отменено, защото излезе и тълкователно решение. И ето нагледен пример: имахме период, в който потвърждавахме масово, след което излезе тълкователно решение и започнахме да ги отменяме всичките. В този буферен период, който се получи потвърждаването на тези електронни фишове и отмяната им има едни, които са висящи. В този висящ период, който се е усетил да го обжалва пред по-горна инстанция нашето решение то нашето решение пада. Какво става обаче при атестирането, ако комисията констатира точно това и по документи виждат 15 отменени решения. След това, ако същия съдия иска да се преквалифицира комисията вижда 15 отменени дела и това е голям минус за него. Но ако атестирането е на място се вижда причината за големия брой отменени решения. Затова за мен посещенията на място са по-добър вариант не само при атестирането, но и при конкурс.

Даже бях предложил преди години вариант за назначаването на магистрати да не става от съответната съдийска колегия от Висшия съдебен съвет, а да е например: съдиите си избират съдии. При положение, че искат тази система да се изчисти и много залагаха да се самоизчисти тази система, ами като ще се самоизчиства тогава нека да се започне поне от самото назначаване. Моята идея беше такава: Например има обявен конкурс за съдия за РС Ивайловград. Има случайно разпределение на съдебни заседатели, какво пречи в тази система за случайно разпределение да бъдат включени всички съдии в страната. Администрацията във ВСС натиска бутона за случайно разпределение с включени имената на всички съдии, като идеята е да участват съдии в комисия АБХОК създадена специално за този случай и да кажем примерно 5 съдии на случаен принцип избрани, обаче от друг апелативен район не от същия, в който е кандидата или за където кандидатства. Никой не би имал против ако получи обаждане, че е избран на случаен принцип за комисия на конкурс за избор на съдия. Комисията трябва да бъде обявена максимално близко до датата, която ще се състои самото изслушване, като се съобрази необходимото техническо време. Тогава отиват на място за 2 или 3 дни, колкото е необходимо гледат този човек как се е представял, говорят с негови колеги, с негови подчинени и други.”

„В момента има създадена методология за измерване на тежестта на натовареността. Една методология, колкото и да се стараем да бъде добра винаги може да се подобри. Тук има и обективни и субективни критерии. Да в момента се гледа тежестта и обемността на едно дело при измерване на тежестта на натовареност на рзличните магистрати. Аз не мисля, че това трябва да се взема предвид, като се определят заплатите на магистратите, тъй като очевидно всеки един магистрат се стареа да си свърши добре работата. Това, че на един магистрат се е паднало едно по слезно дело, а на друг магистрат по – леко дело, това все пак се измерва именно от тази създадена методология за измерване на тежестта на натовареността и би следвало тази натовареност да се регулира в

момента и тя се регулира от създадените правила за случайно разпределение на делата, където си има създаден алгоритъм, който би следвало да следи разпределението на делата. Ами аз не мога да кажа до колко добре работи, но се старая. То разпределя делата. Предполага се, че е заложен, така че да може да гледа да има съразмерно натоварване на различните пркурори. На практика се случва, но не винаги. Например две дела по един и същи член 309, едното дело е от 5 тома, а другото е от 20 страници. И двете са по един и същи член. В критериите за натовареност за тежестта има създадени специални бланки, където се описва след свършека на дадено дело, и ако същото е по – обемно, протокола се въвежда в системата и тя отчита по – висока натовареност по отношение на това конкретно дело. И в самите правила за случайно разпределение на делата е дадена възможност и на административните ръководители също да съблюдают натовареността на отделните магистрати и да имат възможност дори да изключват даден магистрат за дадено време в случай, че е по-натоварен в дейността си от други магистрати.”

„Върху системата СИНС все още се работи и много се спори относно коефициентите, които определят процентите на тежестта на делата, така че все още се работи за една по – точна и прецизна система. Това е все още експериментален модел, така че все още не е проработил като такъв. Има още какво да се желае. Надяваме се да успеят да намерят най – добрия вариант. Заплащането не би трябвало да се влияе от натоварването. Те и в момента не са обвързани по никакъв начин. Може би на всеки съдия трябва да се пада определен брой дела. Имам предвид в момента разпределя всеки съд делата на база на постъпващи в този съд дела подсъдни на него. Обаче ако те се разпределят на едно единствено място това би натоварило абсолютно всички съдии в страната еднакво. Делата нямат проблем да се гледат отдалечено. И към момента дела ни пристигат по подсъдност. Те се изпращат, разглеждат се, окомплектоват се. Страните се уведомяват, но единствения проблем е при присъствените дела, когато страните трябва да дойдат. Много е трудно.”

„Моето мнение ще се различи от мнението на много други колеги. Пак ще се върна на колегите от срещата в Кьолн, това което те казаха. Пътя, по който вие сте тръгнали ние сме го извървяли и можем да ви кажем резултата, на това нещо което вие смятате да правите. При тях са наели фирма, която да изледва и даде вариант за това как да бъдат разпределени справедливо делата в един съд. След доста време на изследвания и похарчени пари за това изследване, накрая консултантите са излязли с решение, че единствения обективен метод за справедливо разпределение на натовареността в един съд е времетраенето за разглеждането на едно дело. Разпределят се по групи: както всеки съд си има конкретен вид дела, които се разглеждат и те се разпределят по групи. От тази група например по кодекса на труда са необходими 100 часа за едно дело. Семейния кодекс например 50 часа, наказателно дело от общ характер да кажем 200 часа. Всичко са вкарвали в едни времеви рамки и всичко се свежда до математика, но е приложимо.

Например от този вид дела годишно съответния съд разглежда 3000 дела и са необходими едни колко си часа. Сумират часовете и разделят на дните в годината и излиза броя на съдиите, които са необходими за това. На въпроса какво правят, ако едно дело се

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от Димитровград по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

проточи много или свърши много бързо те имат изграден механизъм, но те досега не са прибягвали до него, защото когато почне дело, което трябва да се разгледа за сто часа, а то продължи 150 часа, на същия този колега следващите дела му се падат да ги разгледа за 50-60 часа. Така че то си се самобалансира и на тях досега не им се е налагало да задействат този допълнителен механизъм за изравняване на натовареността. На практика по този начин се изчиства и проблема с щатните бройки.

Тук при нас ако искаш щатна бройка, за да ти отпуснат недай си Боже почваме да носим от девет кладенеца вода, да казваме колко сме натоварени, колко сме тежки и изнемогваме. Този проблем в Германия са го изживели отдавна.

Натоварването при нас е нормално, въпреки, че в национален мащаб като не областен районен съд сме на горните места по натоварване. Смятам, че като има добра организация и нормална работна обстановка не е проблем. В момента шест човека се справяме доста добре с това натоварване, а то си е почти константна величина. Всяка година няма рязък спад или увеличаване на броя на делата. Всяка година имаме близо 3000 дела, които разглеждаме за цялата година. На практика в нашата реалност сегашната бройка си е достатъчна. Но при продължителното отсъствие на някой от колегите е проблем.”

„Аз не знам как се определят заплатите на административните служители. Те се спускат централно, но определено смятам, че там може да се помисли за увеличение. Там е осезаемо несъразмерното остойносттаване на труда. И когато се явяват хора комисиите питат каква заплата очакват кандидатите, но хората имат големи очаквания за заплащането в съдебната система. Идват хора от частния бизнес, които са вземали по-високи заплати, които ние не можем да предложим, което достатъчно за себе си говори, че може да се направи справедлива методика. Служител назначен с малък трудов стаж взема заплата близка до минималната. Как да привлечем качествени кадри? Някои от идващите от частния сектор се отказват от по - високото заплащане за сметка на държавните привилегии, като отпуски, почивки, извънреден труд и други. Това са привилегиите, които ги привлича, но не и заплатите. Възнаграждението придобива по-нормален вид след натрупването на стаж и то много стаж, за да се стигне до прилично ниво.”

По време на интервюта беше разгледан и въпросът за командироването на магистратите, пречи ли то на кариерното им развитие и затруднява ли работата им. Повечето интервюирани лица разказаха, че в момента командироването се използва за запълване на незаетите щатни бройки, но това не е съвсем редно. Иначе нямат проблем с командироването. Ето и един от коментарите:

„Аз съм бил командирован преди промените. При мен даде положителен резултат, а именно живеане. Смяна на обстановката, хората с които се срещаш и работиш. Да оценявам го. Това беше един доста добър период. Пак казвам това е един от начините човек да избяга от рутината. Но трудно би се осъществило, защото например при нас имаше командирован съдия. Много внимателно трябва да се преценят външните обстоятелства за желанието или

нежеланието на конкретния командирован съдия. Ако нещо не бъде преценено, както трябва в повечето случаи съдиите не желаят да бъдат командировани. Отчитам ограничаването на командировките до шест месеца като положителни. Защото преди, какви бяха тези две години. Не стига, че заема щата в съда, от който е командирован, а там където е командирован какъв е: ни риба ни рак.

Това може да е една от мерките срещу корупцията. Стоейки съдията 20 години в този град каква е гаранцията, че не се е запознал и обвързал с един куп неподходящи хора. А отивайки на ново място не е така. При едно от командированията ми администрацията и колегите бяха малко на щрек за едно дело, защото един от подсъдимите беше някакъв виден в града. И аз казах: Съжалявам ама на мен не ми е никакъв и нямам никакви скрупули да го гледам това дело. Вероятността да си обективен е много по голяма, когато не си от града и не познаваш слуховете.”

С дълбочинните интервюта изследвахме и условията на труд в съдебната система и останалите структури в сектор „правосъдие“. За разлика от останалите градове, в Димитровград респондентите споделят за недостъпно добри условия на труд не само в полицията (тенденция, която се наблюдава в цялата област). Ето и коментарите по отношение на съдебната палата:

„Материалната база на съда няма какво да я коментираме. Опитваме се както можем така да се справяме, като започнем от химикали до принтер и компютър. До скоро работих с личния си компютър и монитор. Справяме се някак и не се оплакваме. Материалната база няма да я обсъждаме. Валя ни в коридора, валя ми през прозорците. Много е трудно отоплението. Не мога например да намеря пари за кранче, което не работи. Такива неща ги смятаме за лукс и гледаме да не искаме.”

„От материална гледна точка в нашия съд нещата стоят по различен начин от останалите съдилища. Нашата сграда не е собственост на ВСС, а е на МРРБ. Това води до известни затруднения. Например кой да смени прозорците. В момента сме като бебе с няколко баби.”

Взаимодействие на институциите помежду им и с гражданите. Гражданско участие

Важен обект на проведеното изследване беше темата за корупцията. Чрез дълбочинните интервюта се опитахме да разберем от експертите в сектор „правосъдие“ има ли корупция, разследва ли се тя ефективно, нужни ли са промени в законодателството ни, за да ограничим корупцията. Всички респонденти бяха на мнение, че корупция има, но тя е по-скоро по високите етажи на властта. По отношение на това трябва ли сигналите да са анонимни или не, участниците в интервютата даваха

*Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от
Димитровград по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея*

разнопосочни аргументи и еднакво защитаваха и двете тези. Ето и част от коментарите им:

„Когато тази организация, която се занимава с корупцията, започне да разглежда сигнала, то няма никакво значение този сигнал дали е анонимен. Това е една от трудностите на тези, които ще работят. Някой праща сигнал до мен: Например на председателя на съда са му отстъпили място като крайно нуждаещ се на брега на Царево. Сигнала е анонимен, но вие не можете ли да проверите в Търговския регистър дали той е купил имота. Можете. Обличат мързела си в една правна норма. И не само мързела, също и заинтересоваността си. Може да се направи всичко. Няма значение от къде е дошъл този сигнал. Въпроса е дали това, което е отразено в сигнала е факт. Не още като дойде и го видиш, че е анонимен и го захвърлиш. Тази работа може да се провери. Няма никаква пречка. Трябва да има инициатива, която трябва да е защитена от закона.“

„Считам, че логически не следва да бъдат анонимни, защото това предпоставя врата за абсолютно широки злоупотреби. Ти нещо не ме кефиш и като отмъщение се пуска един анонимен сигнал и ходи се оправяй после. А ако ти се случат двама – трима. Какво става с теб? Ще те разпънат на кръст, заради някой, който не смее да си сложи името отдолу. Как ще се провери този сигнал? Къде отива насрещната връзка? Някой просто пуска една димка за корупция. Как ще го проверяваме? От друга страна проблема с корупцията на всяко ниво в България го знаем всички и ако сигнала е много изчерпателен. Няма еднозначен отговор на този въпрос, но по - скоро клоня, че не трябва да са анонимни. Знаете ли колко много психически нестабилни хора идват и искат всякакви странности. Това би отворило врата за всякакви хора.“

„Трябва да са анонимни. Иначе никой няма да пуска. Всеки ще се страхува от репресия. В момента анонимни сигнали не се приемат никъде обаче като знаем колко са защитени. В малък град никой няма смелост да застане с името си.“

Друга тема, обект на дълбочинните интервюта беше темата за достъпа до правосъдие. Тук бяха разгледани възможностите за достъп до сградите на институциите от съдебната система за лица с физически увреждания. От отговорите на респондентите стана ясно, че съдебната палата в Димитровград има изградена рампа за колички, а когато на лице с двигателни увреждания му се наложи да ползва услуги, които са разположени на втория етаж, то съобщава на охраната и съответния служител слиза на първия етаж, за да го обслужи.

В хода на интервютата беше коментирана темата за безплатната правна помощ. Голяма част от участниците в проучването бяха на мнение, че процедурите за предоставянето ѝ са добре регламентирани и не следва да се променят. Според респондентите безплатната правна помощ под формата на служебен защитник реално осигурява достъп до правосъдие на много от нуждаещите се лица. По отношение на

назначаването на служебен защитник за дела по НК и изплащането на възнаграждението му при загуба на делото от осъдения, почти всички респонденти бяха на мнение, че е съвсем справедливо. Ето и един от коментарите по темата:

„Това по нашият закон е една от хипотезите на задължителната защита. Това го има разписано в закона. Това, че някой не може да си позволи адвокатска защита пък интересите му налагат, също е една от хипотезите на задължителната защита т.е. човека иска да има адвокат и не може да си позволи. Според мен не нарушава правата на подсъдимите, защото ако говорим за различни правни системи, правосъдието никъде не е евтино. Тази защита, за да бъде адекватна и качествена все пак трябва да има някакво измерение. Понякога делата са много големи и изискват много труд. Ако дойде служебен защитник, може ли да не му се плати на този човек или да му се плати нещо мизерно от Бюрото по правна помощ. Аз мисля, че решението е адекватно. Трябва да си плащат разноските. В крайна сметка правиш престъпление, държавата ти плаща защитата и ако влезеш в затвора ще те храни с повече издръжка, от колкото ученици и пенсионери. Мисля, че трябва да си плащат.“

При нас ги има. В Хасково ги има. Аз съм за да има такива центрове към всеки Районен съд. Това ще облекчи много гражданите. Въпреки, че ние тук сме създали организация в нашия регион. Преди давахме дежурства, защото и аз съм в този списък в АК. Всеки има по едно две дежурства на месец, но сега вече даваме дежурства колегите, които сме вписани в списъка в Димитровград. Ако има клиент те веднага ни го пращат, на който е дежурен. Не ходим там, а ни го пращат, което е по-добре за хората, които са от Димитровград. Клиентите биват насочвани от Хасково и идват в нашите кантори в Димитровград, на този колега, който е дежурен. Хората питат в Хасково и така научават. Има информация в съдилищата и в адвокатска колегия кой е дежурен този ден.

Коментирана беше и инициативата на адвокатска колегия да разкрива центрове за безплатно консултиране на уязвими групи граждани, която срещна широка подкрепа от страна на всички респонденти. Ето и един от коментарите по темата:

„Освен това, ако клиента няма възможност и попада под категорията социално слаб и дори ние не правим запитване до колегията ние директно си правим заявление и подаваме в Агенцията за правна помощ попълваме формулярите и реално ние започваме процедурата веднага, ако дойде като наш клиент. Като бюрокрация е много за нас. Даваме отчет на колегията. Ти си права, че трябва да се създаде по-добра организация за тази Безплатна правна помощ. Може би по отношение на гласността.“

В рамките на дълбочинните интервюта беше разгледан въпросът за негативния образ на съдебната система и необходимостта от провеждане на проучвания за нея. По тези теми повечето респонденти се затрудняваха да изразят мнение или бяха скептично настроени. Част от коментарите включваха различни инициативи, организирани на местно

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от Димитровград по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

ниво за запознаване на обществото или учениците с работата на съответната институция, което беше представено като работещ модел.

Една от стратегическите цели на реформата в съдебната система е въвеждането на електронно правосъдие. Интересно беше да изследваме как специалистите от „сектор правосъдие“ възприемат тази идея и какви конкретни предложения имат по темата. Оказа се, че всички подкрепят въвеждането на електронни системи и смятат, че това може да облекчи работата им. Същевременно обаче повече от половината респонденти споделиха, че това за тях са само добри намерения, които не мислят, че някога ще бъдат изпълнени:

„Електронното правосъдие е неизбежно. Технологиите навлизат в живота ни с доста бърз темп и няма как да избягаме от тях. Аз съм изцяло за. За призоваването по електронен път – все още липсва култура на общуване. Например лице, което по някакъв начин участва /свидетел, страна/. Може да поиска документ, който го засяга по имейла. Да обаче ние от къде да знаем този имейл на кой е, дори да го е написал някъде. Ако още в началото заяви в документ, че това му е телефона, имейла или друга форма на комуникация т.н. и всичко, което получим от него изхожда от него. Това ако се направи няма да е проблем. Нещо, което правим вече от повече от година – сканиране на дела. Някои съдилища правят електронна папка на делата, която е достъпна само на страните, което е разбираемо. Има форма в сайта на съда, която се попълва и разглежда по най-ускорения начин и се дава разрешение да се ползва. И това от една страна помага на хората, които са от други градове или техните адвокати. Това се прилага само в някои съдилища. Вариант хартиен носител все повече започва да избледнява.“

„Може би трябва да имаме по-голям достъп до други институции. Защото в момента за справка съдимост, справка за имоти, справка за наследници ние пишем писма, след това чакаме те да се изготвят. Ако сме свързани в една система смятам, че разследването ще бъде по-ефективно. Всеки човек да си влиза с паролата, защото иначе все пак живеем в България.“

„Въвеждането на електронни системи и регистри много би помогнало. Ще пощади човешки ресурс. Според мен всеки полицейски служител трябва да има таблет с различно ниво на достъп до системата, но без да превишават правомощията си.“

„Въвеждането на електронни системи и информационни технологии е много необходимо и полезно, но „електронно правосъдие“ звучи като фантастичен филм, нещо от бъдещето.“

„Това, което искам е системите на различните институции да бъдат свързани. Още от следствие, прокуратура, съд, изпълнение на наказанията. Това да бъде свързано в една база данни. Всеки да работи с различно ниво на достъп. Когато лице е осъдено ние попълваме един огромен лист тип вестник от старите години и го изпращаме в полицията. Попълваме на

ръка този вестник, с който уведомяваме полицията, че това лице е осъдено на три години условно на тази дата и т.н. В полицията друг човек взема вестика и го попълва в тяхна база данни. Не е нормално в 21 век да няма база данни, в която да става на момента ясно, че това лице е осъдено. По същия начин е с бракоразводните дела. Това се отразява в ГРАО /Национална база население/. Ние пак попълваме същия вестник, че тези две лица вече са се развели и го подаваме в общината. Това е безумно. Да се налага информацията да стига в общината, която е отсреща да стига с вестник. Така си представям електронното правосъдие. Поне да бъдат свързани базите данни на различните структури и организации. Например идваш ти в съда и казваш имам дело в София. Аз няма как да знам това. Под кой номер е делото и какво се случва там аз не мога да кажа. Базата ни данни е на база информация вкарана в този съд. Съдилищата не са свързани помежду си по никакъв начин.”

„В момента ние влизаме в сайта на Районен съд и си гледаме решенията. Това не е достатъчно. Ние искаме да гледаме целите дела. Като влезем с парола и потребителско име, където сме се регистрирали да гледаме всичко станица по страница. Това ни пести много време. Ние имаме дела в София и в Пловдив и т.н. Не само губим време, а и товарим клиентите с пари. Това е електронното правосъдие за мен. Не само съдебните актове, протоколи от съдебни заседания.”

„Моето определение за справедлив съдебен процес е: първо честен и неподкупен съдия, пропорционално равна защита и на двете страни и бързо произнасяне на заключителния акт. Делата се протакват от адвокатите с цел извличане на повече хонорари, от техните клиенти, а не от разследващите, прокурорите и съдиите. При отсъствие от страната няма как делата да не се спират или удължават.”

„Какво е справедлив съдебен процес е много относително. Съдът да се води единствено и само от доказателствата на едно дело. Понякога се води и от вътрешно убеждение. То е записано и в закона – от доказателства и вътрешно убеждение. То е ясно, ако доказателствата са за едната страна, то такива трябва да са му и убежденията, но в много случаи ние сме изпадали в парадокси, което ми говори, че влияят някакви други фактори. Това си зависи от човека съдия как ще си изпълнява задълженията, затова ЗСВ трябва да се промени. Има държави, където избират съдиите/прокурорите, не само държат изпити, но и се избират съдиите, както ние избираме кмета, общински съветници и др. Например издържали са изпита и след това те правят кампания и хората се запознават с тяхната визитка и правна история, стаж и житейски опит. На практика се получава, че хора без житейски опит от студентска скамейка става съдия и той решава това дете на кого ще предоставя родителски права, съответно с какъв режим на контакт на другия родител. А той дори не е родител, което не е лошо, но за мен да станеш съдия трябва да имаш житейски опит. За да решаващ съдби ти трябва да имаш не само отлични правни знания, но често нещата няма как да са откъснати правото от житейските събития и отношенията.”

Въпроси, специфични за съдебната система

Сред въпросите, които са специфични за съдебната система чрез дълбочинните интервюта проучихме темата за пробацията – доколко е ефективна и кои мерки срещат подкрепа от страна на участниците в проучването. Доста противоречиви бяха мненията на повечето участници в проучването. Според една част от тях пробацията е добра като замисъл, но на практика в България изобщо не е ефективна. Според други това е много въздействащо наказание и дори единственото, което може да превъзпитава. Ето и част от коментарите по темата:

„Аз съм за, като адвокат може ли да е друго. Наистина това е фиктивно наказание. Много хора си мислят, че условното изтърпяване на наказанието то е условно, но пробацията си е фиктивно наказание. Много хора си мислят, че пробацията се изразява само в тази мярка да се подписваш периодично при пробационния служител или при кмета, но това не е само така. Имаш и поправителен труд.“

„Нещо много хубаво, но действително да се изпълнява така, както е в закона. Пробационните служители наистина да изпълняват задълженията си. Не може само да ходиш да се подписваш. И друго, когато не можеш да се явиш на подпис, защото фирмата, в която работиш я местят в Слънчев бряг. Ами какъв е проблема този човек да ходи да се подписва там в пробация. Не е необходимо да искат от шефа разни документи, защото ако е осъден за кражба, а работи като строител шефа му като нищо ще му покаже вратата, че му причинява толкова грижи. Да му пише бележки, да го пуска за подпис и отгоре на всичко осъден за кражба.“

„Това е добро наказание. Мисля, че колегите се справят добре и естествено има и отлъчени, но превантивната дейност е добра. То вече не е превантивна, защото то е наказание, но е с цел превенция. Негативното мнение на гражданите към пробация се дължи на това, че главните престъпления са престъпления свързани със собствеността и хората, които го извършват са по-ниско образование и за тях пробацията не изглежда наказание, защото пробационните мерки са примерно задължителна регистрация и да идва всеки ден на разговори. Лицето с ниското образование не го усеща като наказание.“

„Отношението ми е положително. Това е единствения шанс да му се повлияе на човека. Би било подходящо да се изискват предсъдебни доклади. Друг е въпросът до колко съдът ще приеме описаното от пробационния инспектор и ще се съобрази с него. Практиката е такава, че в големите градове по скоро се изготвят такива предсъдебни доклади, докато в малките населени места съдилищата не искат предсъдебни доклади или не се съобразяват с тях, дори и да има такъв. Има много случаи, когато човекът има заболяване и му е сложено безвъзмезден труд, който той няма как да изпълни или е трайно безработен и поправителен труд, просто удръжки от заплатата, а той няма работа. Когато тези мерки не са

съобразени с човека, изпълнението им става много трудно и за самия човек и за самия инспектор. Имали сме такива случаи.”

„Обществено полезният труд е и морална мярка, и санкция. Възпитателно действа и на децата, и на останалата част от обществото. Например сега в Димитровград имаме страница във фейсбук: Димитровградски нередности. Преди си паркирах, където ми падне, но сега като взеха да снимат и да качват си казвам. Защо да се излагам и да ме гледат и коментират? Цял живот съм изисквал от хората да спазват правилата, а сега да виждат, че не ги спазвам. Ето никаква санкция няма, но действа.“

В рамките на проучването беше разгледана и темата за детското правосъдие. Много важно е да се отбележи, че всички интервюирани лица показаха много голяма чувствителност по темата. Всички единодушно подкрепяха предприемането на мерки, които да щадят децата преди и по време на съдебното производство, независимо дали са в разрез с вече съществуващи правила и принципи, като принципа за случайно разпределение на делата например. Всички респонденти бяха на мнение, че е добре да има специални съдебни състави, които да гледат дела, свързани с детско правосъдие, независимо, че това може да е в противовес със случайното разпределение. От всички институции отчитаха нуждата от повече обучения и по-добра квалификация на служителите, които работят с деца. Ето и един от коментарите по темата:

„Определянето на специални състави и прокурори за работа с деца не е в разрез с принципа за случайно разпределение на дела според мен. Те пак могат да са на случаен принцип, когато има повече прокурори, които работят с деца. Преди години имаше определени колеги, които разглеждаха делата при малолетни и непълнолетни. Според мен специално обучение за работа с деца и специални подходи ще бъдат много полезни, за да не се мисли за специализация. Това е по-добрия вариант. Трябва да има обучения, макар и по-кратки, но на чести периоди. Полицейските служители също би следвало да минават подобни обучения.“

Важна тема от проучването беше темата за досъдебното производство и проблемите при него. Повечето респонденти имаха какво да кажат по тази тема, а съвсем естествено най-много предложения дойдоха от страна на служителите на МВР и прокуратурата. Като цяло интересно беше да разберем, че за разлика от ситуацията в други градове, в Димитровград се наблюдава добро взаимодействие между полицията и прокуратурата, а според част от респондентите дори има екипна работа. Това най-общо може да се обясни с факта, че града е малък и прокурорите и полицаите се познават. Друго интересно твърдение на голяма част от участниците в интервютата е, че в Димитровград няма голямо текучество на кадри в полицията за разлика от ситуацията в цялата област.

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от Димитровград по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

С голяма част от респондентите коментирахме сроковете в досъдебното производство и сроковете за разглеждане на дела. Общото мнение (с едно единствено изключение) е, че сроковете са добре регламентирани, спазват се на местно ниво, никой няма интерес да протаква дела и, ако това се случва, има обективни причини, които го налагат. Дори един от интервюираните полицаи разказа, че по-скоро адвокатите са тези, които протакват делата.

„Според мен срока за разследване на едно престъпление е важен в кой етап се намира то. В етап на установяване, в етап на доказване или в етап на заключение и повдигане на обвинение срещу извършителя. Срока не би трябвало да се променя в по-кратък срок, защото краткия срок подтиква към претупване на нещата за незадълбочаване на самата информация, а си мисля че с тези преписки решаваме човешки съдби в края на краищата.“

Коментирана беше и предварителната полицейска проверка – до колко е необходима, от кого трябва да се извършва и т.н. Всички респонденти бяха единодушни, че предварителната полицейска проверка е необходима. Коментари имаше относно това, че не е редно да се извършва от полицаи, предвид, че не са юристи, но за съжаление такава е волята на законодателя и това решение е намерено, за да се компенсират недостига на разследващи полицаи. Ето и част от коментарите на респондентите:

„Не следва да отпада предварителната проверка, тъй като в много от случаите се оказва, че липсва престъпление. Полицаяте са достатъчно компетентни и не остъпват по нищо на следователите. Предварителните разследвания не забавят правораздаването.“

„Няма как според мен да отпадне предварителната полицейска проверка, защото за да се образува досъдебно производство трябва да има достатъчно данни за извършеното престъпление. Не във всички случаи от една жалба или от един сигнал в него има достатъчно данни за извършено престъпление. Например: В случай за неплащане на издръжката, когато два или повече месеца не е плащана е престъпление. Вие ако пуснете сигнал, че не сте получавали издръжка нали този сигнал трябва да се провери, дали действително това е така. След като в НПК е предвидена възможност да се извършват процесуални действия от полицаи, а не от разследващи полицаи, определено е, че имат процесуална стойност. Ако нямаха такава стойност, нямаше да са в НПК. От тази гледна точка е така. Доколко е ефективно това нещо е друг въпрос.“

„В интерес на истината при нас така са направени нещата, че нещата, които се събират на предварителната проверка те не са класически доказателства. Всичко после се преповтаря. Това води до една тромавост и едно преповтаряне. Обаче от друга гледна точка в много случаи тази полицейска проверка ти изяснява достатъчно добре фактите, дори до това да не се стига до образуване на дело. Ако няма такава предварителна полицейска проверка ще има безобразно много досъдебни производства, които ще доведат до едно забавяне като цяло на разследването и на едно много голямо оскъпяване. Всичко, което се

прави в досъдебното производство това са експертизи, справки. Всичко това донякъде е хубаво да го има. Мисля, че е добре да има такива проверки, въпреки, че се получава преповтаряне на нещата.“

„Честно казано от опита си като разследващ орган преди години един единствен път е идвал прокурор на местопроистшествието. Някак си по –спокоен е разследващия, когато има прокурор да съблюдава. Но чак да е необходимо присъствието..... То тогава този разследващ за какво е? Трябва само да държи химикала.“

По време на дълбочинните интервюта беше засегнат и въпросът за необходимостта полицаите да се консултират с психолог, за да не се стига до т. нар. професионално прегаряне. Интересно беше да открием, че повечето полицаи са на мнение, че нямат нужда от психологическо консултиране, докато всички останали респонденти смятаха, че то ще е много полезно, предвид естеството на работата им (убийства, изнасилвания, катастрофи и т.н.). Ето и коментар по темата:

„Задължително трябва да има психолог към всяко районно управление на полицията. Трябва да има полицаи психолози работещи на терен. Института по психология на МВР има огромен капацитет.“

„Трябва да има психолог, защото е много натоварено. То има на щат психолог, който е един в ОД на МВР. Ако те извикат до психолога това е негатив. Все едно ти си прегрешил. Трябва да има задължителен елемент за посещение при психолога.“

Коментирани бяха още и доколко са оправдани полицейските задържания, има ли полицейско насилие, оправдано ли е то, какви промени са нужни, за да се повиши ефективността на разследването. Всички интервюирани бяха на мнение, че полицейските задържания са ясно законово регламентирани и полицията на местно ниво спазва законите и в това отношение няма никакви злоупотреби. Аналогични бяха и коментарите по въпроса за полицейското насилие – според респондентите не се наблюдава превишаване на полицейските правомощия от служителите на МВР в Димитровград.

„Кое е полицейско насилие? Гражданите го приемат като хулиганска проява. Естеството на работата, самия контакт с нарушителя ако той бива под ефекта на различни упойващи вещества това води до неговото неподчинение и не употребата на физическа сила води до негативни последици в следствие. Аз подкрепям насилието изцяло. Казвам, че който не е работил тази работа не може да го разбере. От вън се вижда само как полиция превишава правата си. Полицейската структура е силова структура, от там нататък какви заключения трябва да вадим. Ние не сме социална структура. Полицията прилага и съблюдава за изпълнението на определени законови права, правомощия, задължения. Няма такъв термин като полицейско насилие има използване на сила и помощни средства, защото насилие и насилник се свързва с друго. Използване на сила и помощни средства е оказано вече в закона за МВР до къде може да се простира. Петте изключения, при които

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от Димитровград по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

стрелянето с оръжие е разрешено трябва да бъдат по ясни и конкретни, защото след това в съда адвокатите на другата страна могат да интерпретират закона по различни начини.”

„Трябва да се направят специални стаи за разпознаване, а не да се изправя жертвата срещу насилника лице в лице.”

„Отношението на прокурорите при нас е чудесно и има екипност в работата.”

„Не няма случаи, когато е оправдано полицейското насилие. Законът е добър и изчистен в тази посока и няма случаи, когато е оправдано полицейското насилие. Проблемът идва, когато обаче полицейският служител се възползва от правомощията си по закон и използва сила, но гражданина пусне жалба става някакъв ужас от обяснения за полиция.”

„Решението относно полицейското насилие трябва да върви в две посоки. От това гражданите да бъдат информирани непрекъснато, че полиция след като издаде разпореждане и каже падни ще падаш, ако ти каже легни ще лягаш. Сегашното неподчинение на гражданите произтича от мисленето на хората „той какво ще ми направи”. Но когато престъпника тръгне да се съпротивлява към полицейския служител тогава закона трябва да се приложи в максимална степен за полиция. „Не аз да те тормозя, а униформата, която нося да те тормози.” Ако лицето е под въздействието на алкохол и наркотици. Ако е психически нестабилен или лицето е физически по-здрав и млад от полиция и не послуша командата на полиция. Какво се случва тогава? Ще се бием? Защо трябва? Ами ако го убием, защото тук е имало и такъв случай. Как се живее след това? Травмата остава за цял живот. Не е ли по-добре да бъдат регламентираны употребата на помощни средства или стоп патроните или ел. палки. Те са регламентираны, но условието за ползване е да си на минимум 12 метра от лицето срещу, което ще стреляш. Ами ако стаята е малка? Какво трябва да направя да изляза и да оставя вратата отворена, за да се целя и той да ме чака. Аз по този начин съм уязвим от закона. Защо? Да направят нещо, да ми дадат нещо, за да го възпра този човек. Помощните средства трябва да бъдат съобразени с реалностите. Трябва да се обезпечи материално полиция с помощни средства. Сигналите до 112 да имат степен на важност. Например в големите градове съсредоточават големи сили и средства, но в малките населени места не е така. Във всяка една патрулна кола трябва да има ел.палки.”

Мнение на адвокат: „Много се нарушават правата на уличените лица, на заподозрените и т.н. точно в това производство в тази полицейска проверка. Хората трябва да си търсят правата.”

Важна тема от проучването беше темата за структурирането на съдебната система. Един от най-коментирани въпроси беше какво трябва да се направи по отношение на следствието, ефективно ли е то сега, трябва ли да се реструктурира или е по-добре изцяло да се закрие. Повечето участници в проучването бяха на мнение, че следствието не работи ефективно и трябва да се закрие или да се разшири значително обхвата му на компетентност. Ето част от коментарите:

Фондация „Х&Д Джендър Перспективи“

„Има дела, които е добре да се гледат от следователи, защото техният ресурс не е никак малък. Моето мнение е, че те трябва да се ползват от доста повече дела, от колкото към момента. Част от натовареността на разследващите трябва да премине към следователите. В малките градове, ако не им се дава друга работа ще бъдат почти без работа. Може да се помисли нещо от материалния закон, за да им се увеличи компетентността.“

„Разследващите полицаи като бройка са много и мисля, че се справят добре с нещата. Следователите едва ли са толкова много на брой, но пък нямат толкова много работа. Може да работят при някои членове на НПК. Вместо да го извършва разследващ полицай може да го извършва следовател. Те работят престъпления срещу страната, но колко престъпления срещу страната има? Това което те работят е една частица от НК. Разследващите полицаи са твърде много и полицая работещ на терен е разтоварил тях. Полицая работещ на терен разпитва вместо тях, ходи на огледи вместо тях, разпитва свидетели, разнася им вместо разследващите полицаи. Те са достатъчно разтоварени. За да се реформира самата структура трябва да има строго профилиране на самата работа. Разследващите полицаи да работят всички действия по НПК без да делегират на полицаите работа. Да не се изземват функциите на специалиста и да се делегират на неспециалиста. Ако не се променят тези неща МВР ще потъне и няма да се оправи със смяна на министъра или със смяна на секретаря. Не може едно и също нещо една структура да го започне, друга да го продължи, да го прехвърли на друга и поредната да го довърши.“

„Смятам, че следователите трябва да работят повече. В момента престъпленията, които са дадени на следователите за щастие не се случват. Според мен не трябва да съществува изобщо следствието. Това е моето мнение. Или ние разследващите полицаи не трябва да сме в МВР. Трябва да сме като следователите. Според мен двете разследващи институции следователи и разследващи полицаи са едно и също. Те взаимно се изключват. Не виждам защо държавата да плаща и на разследващия полицай и на следователя, като следователя определено не върши никаква работа. Има по едно дело на бюрото, а ние имаме по 80-100 дела. Не се оплаквам от натовареността, а казвам че е безсмислено. Да не говорим, че тяхното възнаграждение е до небето и техните условия на труд нямат нищо общо с нашите. Така че или да се увеличи тяхната работа или едната институция да не съществува. Както беше на времето – имаше само следователи и помощник следователи. От една страна разследващите органи да са извън МВР дава малко повече свобода, но не свободия. Сега в момента ние като извършваме едно действие ние се съобразяваме с хиляди началници. Няма пречка, но всеки един си дърпа към неговото – прокуратурата иска едно, а началника на районното иска друго и става малко – незнаеш къде си.“

„Работата на следствието не е ефективна. Тях ги ограничиха много. Може част от натовареността на разследващите полицаи да се прехвърли на следователите, при някои по сериозни престъпления, като убийство, измами, тероризъм, миграция и престъпления свързани с европейски програми.“

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от Димитровград по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

„В момента все пак имат някакви правомощия следователите, преди бяха само при престъпления към и страната и няколко други редки престъпления. И цял държавен орган да работи за това. Сега им върнаха част от правомощията. Защо няма по-голяма конкретика кои точно дела се водят от следовател или разследващ полицай? Когато има повече възможности за избор кой да поеме отговорност и кой да се заеме със случая се пораждат недомислици. Трябва да е ясно и конкретно разписано. Целия този потенциал на следствената служба може да се използва по рационално.“

„Не е ефективна работата на следствието. Те работят 2 – 3 %. За мен това е мъртва структура. Отдавна трябваше да ги направят прокурори или съдии.“

Интересно беше да изследваме какво мислят експертите на местно ниво по въпроса дали трябва да има законова възможност за разследване на главния прокурор при неправомерни действия или бездействие от негова страна. Всички бяха категорични, че трябва да се измисли механизъм чрез който да се търси отговорност на главния прокурор. Повечето респонденти се сещаха за думите на главния прокурор Филчев, че над него е само Господ и никой не може да го съди. Ето някои от по-интересните коментари:

„Може да се търси отговорност от ВСС. Според мен трябва да има законова възможност да бъде разследван.“

„Според мен главния прокурор трябва да се управлява само от закона и от интересите на обществото. Но това би го парирало за вземане и извършване на първоначални проверки. Той би трябвало да е освободен, но в някаква степен би трябвало да носи отговорност. Законодателят трябва да помисли. Не е нормално да е без контрол, както думите на Татарчев: „Над мен Господ и никой друг“. За критерий за избор на такъв човек според мен трябва да се приеме американския опит, където този човек не може да бъде под определена възраст, че този човек трябва да бъде стойностен и морален и който не е политически обвързан. Според мен не трябва да бъде преследван за действия извършени по време на изпълнение на служебните му ангажименти, но за бездействията си трябва да носи отговорност, защото ние всички като граждани на тази млада демокрация искаме действия. Окръжните прокурори също трябва да имат безупречна репутация.“

„Аз съм за възможността да се разследва главния прокурор. Обаче кой ще го разследва? Трябва да се намери механизъм. Да не са му подчинени прокурори да го разследват. Може би ВСС да реши. Трябва да се измисли механизъм – представителите на ВАС, ВКС да определят разследващ или комисия, въпреки че аз не ги харесвам тези комисии – те разводняват. Може да го разследва парламента.“

Коментари по време на интервютата предизвика и темата за наказателното ни законодателство. Една част от респондентите бяха на мнение, че НК е добре написан и

едва ли не има нужда от съвсем дребни корекции, докато според други трябва да се изработи съвсем нов НК. Много коментиран от респондентите беше въпросът с поемните лица. Според повечето интервюирани изискването да има поемни лица е безумно и представлява доказателство, че законодателя няма доверие в институциите, а какво остава тогава за обикновените граждани. По отношение на проблемите с битовата престъпност, кражбите и телефонните измами всички респонденти бяха единодушни, че проблемът не се корени в законите или правораздаването. Основния проблем според тях е липсата на кадри в полицията и ограничените правомощия на полицията. Някои респонденти добавиха към причините и липсата на гражданско самосъзнание от типа на това, че полицията не е охранителна фирма, че не е редно да публикуваш в социалните мрежи къде отиваш на почивка и за колко време няма да си у дома, защото и престъпниците имат достъп до тази информация и др. подобни. Имаше предложение да се дадат повече правомощия на селските кметове, за да могат те на място да се борят с престъпността, а също имаше предложения и да се създадат нещо като граждански отряди, които да имат определени правомощия и да работят по малките и отдалечени населени места.

Някои респонденти имаха конкретни предложения за промени, които не касаеха въпросите от дълбочинното интервю, но бяха важни за тях, излезли от практиката им:

„В някои случаи някои процедурни правила според мен биха могли да се променят, за да се облекчи дейността на прокуратурата. Например: Възлагам данъчна проверка на НАП. Те извършват проверката, но казват не можем да ви дадем отговора, тъй като е данъчна тайна и не могат да ми дадат отговора на проверка, която аз им възлагам. Аз трябва да искам разкриване на данъчна тайна от съда, за да могат да ми дадат те отговора на проверката, за да преценя има ли достатъчно данни за извършено престъпление. Според мен това е случай от практиката, при който е алогично да сядам и да пиша искане до административен съд. Моля дайте ми разрешение, за да получа отговора от проверката, за да мога да преценя има ли данни за престъпление или няма. Би могло да се редуцират и самата тежест на деянията, когато на времето се готвеше нов НК. По времето на бившия главен прокурор имаше идея деянията да се отделят на престъпления и простъпки т.е. по-леките бих казал обществено опасни деяния въобще с тях да не се занимава прокуратурата.“

Коментирана по време на проучването беше и темата за гражданското участие в съдебната система. Според повечето респонденти гражданското участие се изразява в института на съдебните заседатели (които според едни са ефективни и имат своята роля и място в съдебната система, а според друг са напълно ненужни) и всички други възможности за взаимодействие са неприемливи и представляват риск за независимостта на съдебната система. Интересно беше да разберем, че експертите на местно ниво в голяма степен подкрепят идеята за децентрализация на съдебната система с оглед на

*Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от
Димитровград по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея*

това, че структурите ще имат повече самостоятелност и ще могат да провеждат различни процедури в кратки срокове. Централизираното провеждане на конкурсите за назначения беше един от примерите за тромави процедури, които лесно могат да се преодолеят с децентрализацията. Интересно е да се отбележи, че в Димитровград, където всеобщото мнение е, че има добра комуникация и взаимодействие между институциите, респондентите предпочитат да дадат повече правомощия на местните административни ръководители, независимо от възможността за израждане на ръководната роля в „еднолично и феодално управление“.

Силно впечатление при обработване на информацията от дълбочинните интервюта ми направи негативното отношение към медиите от страна на повечето респонденти. Ето и един от показателните коментари във връзка с казаното:

„За журналистите трябва да има по строги закони. Един слух го превръщат в истина и не носят никаква отговорност за това. Неправилно разбрана свобода на словото. Трябва да има повече цензура върху медията ни и да „се ремонтира“ сериозно. Това няма да наруши свободата на словото, защото тогава няма да публикуваш неща, които не си проверил.“

По време на интервютата на преден план излязоха и други предложения за промени, които бяха важни за интервюираните лица, но не съответстваха напълно на въпросника за провеждане на интервютата. Макар и да касаят различни теми, предложенията за промени са отразени в следващите няколко коментара:

„При битовата престъпност – възстановяване на щетите на пострадалия от фонд, захранван от работата на лишените от свобода.“

„Търсенето на поемни лица-това го няма никъде по света! Смятам, че изискването за търсене на тези лица трябва да отпадне. Поемни лица са граждани нероднини на пострадалото лице например от кражба и се налага оглед на къщата им. Търсят се двама съседни, които да следят действията на разследващия полицай, на следовател, Дай Боже и на прокурора. Тези поемни лица се подписват на протокола, но те няма от къде да знаят какви точно действия трябва да бъдат извършени, за да ги контролират. При едно престъпление през нощта почти невъзможно е да намериш поемни лица, особено ако мястото е отдалечено. Не можеш да си извършиш процесуалното действие, трябва да се изчака до сутринта, защото от шест сутринта до 10 вечерта можеш да безпокоиш хората. Думата на полиция с тези поемни лица се подлага на съмнение.“

„И сега има бързи производства. Проблема с битовата престъпност е не толкова в законодателството, колкото в организацията на полицията. Да има полицаи на всяко населено място. Да се опазва имуществото и да има патрули навсякъде. Да се дадат повече права на гражданите да задържат – така наречения граждански арест. Повече патрули по селата. Ако ще утежни бюджета на полицията, да дадат повече правомощия на кметовете.“

За да получим една сигурност трябва да има контрол. По населените места да дадат заплащане на граждани и да им дадат повече правомощия под контрола на полицията. Те много се притесняват, че ще им извземат функциите на полицията. Преди идването на полицията да не правят нищо.“

Възстановително правосъдие и медиация

Важна тема от проведеното проучване беше темата за възстановителното правосъдие и медиацията. По-голямата част от интервюираните лица не бяха запознати с това какво представлява възстановителното правосъдие и не можеха да изразят мнение за него. След кратко разясняване от страна на гражданския наблюдател за същината на възстановителното правосъдие, няколко респонденти изразиха подкрепа към него, но все пак повечето респонденти подхождаха с недоверие и по-скоро бяха отрицателно настроени.

„Чувала съм за възстановителното правосъдие. Не са ли случаите, когато нарушителя компенсира жертвата, като прави нещо за нея? Мисля, че не е подходящо в някои случаи, защото травмата на жертвата понякога се носи за цял живот. Трябва първо да се преодолее постравматичния стрес и да се работи със самата жертва. Ако на мен някой ми е направил нещо много лошо и го виждам този човек всеки ден, дори и да прави за мен най-хубавото нещо ще ми внася неприятни спомени. Зависи от човека и от вида на престъплението. Трябва да се действа внимателно.“

„И в момента законодателят е предвидил подобна на възстановителното правосъдие възможност за претендиране на неимуществени вреди и съответно за присъждане на такива обезщетения за причинени неимуществени вреди не само за имуществени вреди. В момента има облекчена процедура, както казахте за пътно – превозните произшествия има специални членове, където от пострадалия зависи дали да се води наказателно производство или не. В закона в момента е предвидено например при кражба между роднини, зависи от тях дали да се водят дела т.е. не минават през прокуратура. Това са престъпления от общ характер и частен характер. При по – леки престъпления може да се предвиди такава възможност.“

Не така стоеше въпросът за медиацията. Тя е значително по-позната на интервюираните лица. В следствие на проведеното проучване стана ясно, че медиацията събира подкрепата на едва около половината от респондентите. Най-често против медиацията се изказваха адвокатите, а най-положително настроени бяха магистратите. Ето и част от коментарите във връзка с медиацията:

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от Димитровград по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

„Това е вид сдобряване между страните, но когато конфликта е ескалирал медиацията е невъзможна. Тя може да се извърши само в начален етап на самия конфликт между двама човека. Ако конфликта се хване в началото медиацията може да се справи с проблема.“

„Медиацията е нещо добро и хубаво, но медиаторът трябва да е поне пет пъти над нивото на страните. Ако е имал образование, е нямало да стане медиатор. Медиацията е начин за разрешаване на гражданско-правни спорове в извън съдебната система и извън харченето на пари. Това е медиацията.

Не можем да говорим за задължения (да стане задължителна). Гражданските правоотношения вървят при хоризонтала. Там е валидно правилото „ако искам“. Как ще ме задължиш? С оглед на това, че се харчат пари ,могат да потърсят пътища. Тук във всичките решения съдиите указват на страните да предприеме действия по отношение на доброволно споразумение. Дори са задължени преди всяко заседание да питат дали са намерили общ език, за да се прекрати делото.“

„На практика ние адвокатите сме си медиатори. Ние си го правим това. Дори и да заведем дело отново гледаме да водим преговори. Не може медиатор да не бъде юрист. Той не познава материята и как ще ги спогоди. Ние имахме една медиаторка, при която никой не влезе. На практика не виждам – при един спор се ходи при адвокат.“

„Смятам, че медиацията трябва да е задължителна. Когато е препоръчителна страните казват: „Аз този не искам да го гледам, а камоли да отивам с него на медиация.“ Понякога страните казват: „Само и само да му отмъстя, го искам на съдебната скамейка.“ Имахме конкретен случай от наказателно частен характер. Хората сами казаха, че са се допитали до медиатор и им е отговорил, че по наказателни дела няма как да се постигне споразумение чрез медиация. Но за мен няма проблем, когато развитието на производството зависи от волята на някоя от страните, да се постигне споразумение. Така, че може. Медиацията има перспективи за развитие.“

„Медиацията може да намери място в НК, НПК и ЗИНЗС и да се използва за по – леките престъпления с малко обществена опасност.“

„Мнението ми за медиацията е положително. Смятам, че може да се ползва и при гражданските и при наказателните дела. Наказателни дела от частен характер, където примерно аз съм ударила човек и той ме съди за това. Не прокуратурата, а човека ме съди за това. Там може да се ползва. Определено съм за медиацията.“